

М.Ю. Карпенко
Житомирський державний університет
імені Івана Франка
Науковий керівник: канд. філол. наук,
доцент Ю.М. Нідзельська

**Особливості реалізації неофіційних етнономінацій
у межах сучасної англійської мови**

Протягом останніх десятиліть у мовознавстві вчені приділяють увагу вивченню процесів сприйняття та розуміння мови, зв'язків мови й мислення, мови і культури. Як відомо, у кінці ХХ століття відбулося становлення когнітивної лінгвістики, що є однією з дисциплін, які вивчають процеси, що відбуваються у людській свідомості. Теоретичними проблемами когнітивістики у мовознавстві займаються А. Белова, С. Жаботинська, О. Селіванова, Дж. Лакофф, О. Кубрякова. Когнітивна лінгвістика вивчає концептуальні структури знань, способи відбиття ментальних одиниць свідомості у семантиці одиниць мови, менталітет, а її панівною парадигмою вважають антропологічну. *Актуальність роботи* зумовлена інтересом до процесів міжкультурної інтеракції з урахуванням вимог політкоректності, використання офіційних та неофіційних етнонімів у мові та мовленні. *Мета статті* – дослідити реалізацію етнономінацій в сучасній англійській мові. *Серед завдань* – визначити поняття етноніму, його основні характеристики, головні механізми виникнення етнономінацій. *Об'єктом* дослідження є етнономінації сучасної англійської мови. *Предметом* роботи є мовні та мовленнєві особливості функціонування неофіційних етнонімів, їх значний конотативний потенціал, а також перешкоди у спілкуванні, що виникають через їх використання.

Як відомо, кожен етнос сприймає світ крізь призму свого менталітету. Вибір етнономінацій у процесі міжетнічного спілкування залежить від упереджень та стереотипних установок стосовно інших народів [5: 20]. Етноніми відображають певні структури знання, що є суттєвими для оптимізації процесів міжкультурної комунікації. У процесі номінації представники англomовного суспільства демонструють стереотипні уявлення стосовно національних характерів, поведінки представників інших народів, їхнього способу життя та діяльності,

використовуючи відповідні етнономінації, які часто мають у семантиці *іронічні* або *принизливі* характеристики референта [4: 100]. В індивідуальній повсякденній свідомості існує тенденція ототожнювати “своїх” з емотивно нейтральною нормою або з позитивною оцінкою. “Чужі” у більшості випадків оцінюються нейтрально чи негативно. Ця опозиція містить ознаку протиставлення [1; 7] і “будує світ, навколо людини” [7: 20]. Вона належить до однієї з найвагоміших в середовищі різних лінгвокультур, адже здатна ефективно структурувати оточуючий світ, будує мовну та позамовну поведінку.

Офіційні етноніми зустрічаються у синтаксичних та фразеологічних словосполученнях, що мають національно-культурну забарвленість. Використання неофіційних етнономінацій забезпечує розгортання тактики вказування на фізичні якості та колір шкіри іноземця. Етнічне прізвисько – загальноприйнятий скорочений та змінений зовнішній етнонім (*Argie* – аргентинець, *Aussie* – австралієць, *Itie*, *Eye-talian* – італієць, *Paki* – пакистанець); змінений автоетнонім етносу (*nip* – японець, *Polake*, *Pollack* – поляк. Більше того, серед неофіційних етнономінацій представників “чужих” народів у сучасній англійській мові використовуються *метонімічні перенесення*, наприклад, *squarehead* – німець; *camel-jammer* – араб; *mushroom-pickers* – чех, *spic/spick* – мексиканець [4; 5]. Отже, головним механізмом утворення “ксеноетнонімів” є *метонімія*, з грец. перейменування. Це слово, значення якого переноситься на найменування іншого предмета, пов'язаного з властивим для даного слова предметом за своєю природою [1; 7]. Вона зумовлює негативну конотацію мовних одиниць на основі ознаки, що вважається властивою для етносу. Окреме місце в англійській мові посідають пейоративні етноніми. Варто зазначити, що в індивідуальній повсякденній свідомості простежується тенденція до ототожнення “свого” або з емотивно нейтральною нормою, або з позитивною оцінкою. “Чуже”, у свою чергу, здебільшого оцінюється нейтрально чи негативно [5: 97]. Для ілюстрації сказаного варто навести приклад вживання власного імені *Paddy* (від *Patrick*), що є уособленням типового сільського ірландця. Коли номінація вживається самими ірландцями, вона демонструє *позитивне* ставлення до представників даного етносу як до “своїх”. Ззовні на позначення ірландців з позиції “чужі” використовуються антропоніми *Mick* та *Mike* (від популярного у ірландців імені Michael) з *негативним*

конотативним компонентом в семантиці. Крім того, така модель, як: “власне ім’я – етнічне призвісько” використовується в сучасній англійській мові для позначення росіянина – *Ivan*; німця – *Otto*; єврея – *Moses* [3; 6]. Варто додати, що такі імена-символи несуть цілу низку асоціацій, що пов’язані саме з цим конкретним етносом. Разом із тим, для створення пейоративних етнонімів-призвіськ у сучасній англійській мові також використовуються такі моделі: фізична ознака / перцептивний образ – етнічне призвісько: колір (*shoe-shine* – афроамериканець); розріз/форма очей (*slant-eyed* – представники східних народів); тип волосся/зачіска (*pig-tailed* – китаєць); зріст/статура (*little people* – представники східних народів); переосмислені зооніми (*crow* – афроамериканець, *frog* – француз, *goose, kangaroo* – єврей) [5: 54]. Однак, варто пам’ятати, що будь-яка публічна мовленнєва діяльність характеризується заміною слів та висловлювань, які мовець вважає образливими для певної категорії адресатів на більш нейтральні або прийняті у певному мовному середовищі у вигляді відповідної заміни. Це зумовлено явищем *політична коректність*. Цей термін описує стиль мовлення, ідеї, поведінку, які мають мінімізувати образу расових, релігійних, культурних чи інших груп [2; 6]. Вимоги політкоректності передбачають уникнення конфліктів у полікультурному суспільстві шляхом встановлення спеціальних норм мовного етикету, які будуть емоційно позитивно сприйняті представниками різних груп.

Стереотипи сприйняття осіб інших національностей віддзеркалюються у мові у вигляді своєрідного лексичного поля *ксенофобії*. Екстралінгвістична реальність пояснює той факт, що більшість лексичних одиниць, які складають поле ксенофобії, є *дерогативно маркованими*. Поняття “ксенофобія”, від грец. «чужинець», «незнайомець», «страх», означає нав’язливий страх стосовно чужинців чи незнайомого, чужоземного або страх перед чужоземцями та ненависть до них [1; 2]. Вивчення ксенофобічного дискурсу переплітається з дослідженням етнокультурної стереотипізації. На думку В. Кагана, втрата балансу між “своїм” і “чужим” та вихід у простір самодостатнього страху перед чужим і є *ксенофобією* в тому негативному сенсі, в якому це слово використовується [1; 2]. Як приклади *дерогативно маркованих* етнономінацій можна навести: *Abo* – an Aboriginal; *bohunk* – a Hungarian; *bog-trotter, harp, Turk* – an Irishman; *Taffy* – a Welsh person; *Eyete, Eyetye, spaghetti, macaroni* – an Italian [3; 4; 5]. Аналіз словника сленгу *Oxford*

Dictionary of Modern Slang свідчить про те, що найпоширенішими в полі ксенофобії у сучасній англійській мові є лексичні одиниці та сполучення, пов'язані з німцями, євреями та особами азіатського походження.

Отже, варто зробити висновки, що неофіційні етноіми функціонують у межах ксенофобського дискурсу, мають негативний смисловий потенціал, утворюються шляхом метонімічного перенесення. У перспективі дослідження вживання вказаних етнонімів у функції етнічних упереджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ковалёв Г.Ф. Этнонимия славянских языков. Номинация и словообразование. – Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1991. – 175 с.
2. Кузнецова Е.Д. Ксенофобия в СМИ: виды, особенности противостояние [Электронный ресурс] / Е.Д. Кузнецова. – Режим доступа: [<http://jf.spbu.ru/conference/1205/1213-gr2.html>]
3. Cambridge International Dictionary of English. – Cambridge: Cambridge University Press, 1995.
4. Сахно С.Л. „Свое – Чужое” в концептуальных структурах//Логический анализ языка. Культурные концепты. – М., 1991. – С. 95 – 101.
5. Святюк Ю.В. Лінгвокультурологічний та лінгвокогнітивний аспекти етнонімів у сучасній англійській мові // Слов'янський вісник/ Збірник наук.праць: Серія Філологічні науки. – Рівне, 2003. – №3. – С. 53– 57.
6. Святюк Ю.В. Семантика та функціонування етнономінацій у сучасній англійській мові: Автореф.дис...канд.філол.наук: 10.02.04. – Донецьк, 2005. – 20 с.
7. Швейцер А.Д. Некоторые аспекты языковой политики в США// Известия РАН: Серия литературы и языка. – 1996. – Т.55. – №2. – С. 11 – 18.